

ЕТНОПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ, ЇЇ ПРАВОВІ ЗАСАДИ

У демократичних державах Заходу етнополітологія є самостійною авторитетною наукою та навчальною дисципліною. Знання основ етнонаціональної політики дає громадянам України можливість активніше включатися у суспільно-політичне життя, робити вагомий особистий внесок у національно-державну розбудову країни. Розвиток демократії створює передумови для більш активної ролі держави та інститутів громадянського суспільства в формуванні модерної української нації, налагодження співпраці усіх етнічних груп української держави.

Мета дослідження – розкрити сутність та правові засади етнополітики української держави в умовах її демократизації

Етнополітичний інтерес суб'єкта етнополітики найчастіше виникає навколо питання щодо свого політичного самовизначення у формі власної суверенної держави. У випадку неспроможності його реалізувати, етнонаціональна спільнота може обмежитися постановкою питання про автономію або забезпечення конституційних гарантій свого розвитку. Незадоволений етнополітичний інтерес стає підґрунтям виникнення етнічної напруженості чи етнічного конфлікту.

Суб'єкти етнополітики поділяються на первинні (базові) та вторинні.

Первинними суб'єктами етнополітики є етнічно (національно) і політично свідомі індивіди, етноси, нації, національні (етнічні) меншини, корінні нечисленні народи, які виникли природньо-історичним шляхом, а не внаслідок цілеспрямованої дії, і які створюють власні об'єднання, що відображають їхні етнополітичні інтереси та сприяють втіленню їх у життя.

Вторинними суб'єктами етнополітики є похідними від первинних. Це держава, її органи, політичні партії, етнополітичні та етнонаціональні об'єднання, етнічна еліта, які беруть участь у прийнятті й виконанні рішень, пов'язаних з життєдіяльністю первинних суб'єктів. Місце і роль суб'єктів етнополітики у розвитку етнополітичної сфери суспільства визначається наявністю в них необхідних політичних якостей, політичної культури. Їх роль у формуванні етнополітики зумовлена тим, що через власні етнополітичні інтереси вони визначають її сучасний зміст, пріоритні завдання та вектори спрямування.

Принципами етнонаціональної політики є демократизм, рівність націй, національна єдність, взаємодовір'я між націями, толерантність у стосунках, повага до національних традицій, звичаїв, віросповідання, самовизначення націй [6, с. 123].

Національна політика має враховувати:

- географічні фактори, демографічні процеси, історичні особливості формування певної нації або народності, її національної державності;
- національний склад населення;
- співвідношення корінного і некорінного населення, релігійність, особливості національної психології, національні традиції, звичаї, взаємовідносини певної нації з іншими етнопільнотами.

Політична практика засвідчує, що важливою функцією національної політики є розробка ефективних шляхів та методів вирішення міжнаціональних конфліктів. Доведення етнічних суперечностей до конфлікту є дуже небезпечним, оскільки прагнення однієї сторони до „перемоги” неминуче наштовхується на протидію опонента.

Довгий час, аж до проголошення державної незалежності, Україна не мала можливості проводити самостійну етнонаціональну політику, так само як не мала традицій у розвитку етнонаціональних відносин в умовах демократії. Тому зараз Україні доводиться створювати заново не тільки систему регулювання етнонаціональних відносин, а й саму етнополітику.

Становлення етнонаціональної політики України припадає на період початку 90-х рр. ХХ століття. Саме у Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. відзначено принципи побудови держави за моделлю побудови поліетнічної української нації.

Декларація проголошувала рівність усіх громадян, незалежно від походження, соціального стану, расової та національної належності. Документ містив норму про визнання колективних, групових прав національних меншин та специфічних прав національностей, етнічних груп. Ці норми було удосконалено в інших нормативно-правових актах незалежної України.

Концептуальні засади державної етнополітики України відображені в таких політико-правових документах:

Для сьогоденної України дуже важливим став пошук форм і засобів стимулювання політичної активності українського народу, сприяння духовному оновленню суспільства, здійснення глибинних державотворчих процесів, утвердження і поширення в українському суспільстві культу державницької ідеї, розробка цілісної системи ціннісних орієнтацій суспільства.

Основними напрямками державної політики України в сфері міжнаціональних відносин є:

- забезпечення рівних конституційних прав і свобод усім громадянам, незалежно від раси, національного чи етнічного походження;
- розвиток культурної самобутності українського етносу;
- всебічний розвиток української культури та мови;
- створення сприятливих умов для розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності національних меншин;
- затвердження в міжетнічних відносинах атмосфери толерантності, дружби, взаємної довіри, поваги до мови, культури, традицій етнічних груп;
- удосконалення правових засад регулювання міжнаціональних відносин [1, с. 122].

Красномовним свідченням демократичної етнополітики Української держави є Конституція України, прийнята в 1996 р. Зокрема ст. 11 Основного Закону гарантує державне сприяння розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України. Згідно зі ст. 24 не може бути у громадян привілеїв чи обмежень за ознаками етнічного походження. Ст. 53 гарантує “громадянам, які належать до національних меншин, право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних закладах або через національні культурні товариства.[4]. Ці документи повною мірою відповідають загальносвітовим стандартам у сфері розвитку націй та національних відносин.

Важливим завданням сучасної етнонаціональної політики має стати вироблення позицій з усіх принципових аспектів розвитку етнонаціональних процесів – законодавчих, правових, політичних, економічних та ідеологічних. Мета етнонаціональної політики України – формування суспільства, в якому гармонійно розвиватимуться всі етноси, етнічні групи.

Для цього необхідні: мир у суспільстві, громадська злагода загальнонаціонального характеру, що ґрунтуються на дотриманні й захисті прав людини, повазі до гідності особи та колективу, співіснування політичних, релігійних, історико-культурних поглядів та переконань, різних етнічних традицій і уподобань. Конкретні ознаки такої злагоди:

- терпимість, порозуміння, співробітництво, взаємодія всіх суспільних сил;
- світоглядна множинність;
- національна, соціальна, конфесійна толерантність;
- цивілізовані норми взаємин між людьми.

Соціально-політичним наслідком втілення вищезазначеної мети мають стати:

- забезпечення політичної злагоди, досягнення рівноваги, стійкого розвитку суспільства;
- соціально-політичне єднання як запорука безпеки держави і громадянина;
- піднесення духовності суспільства, забезпечення всебічного розвитку науки, культури, освіти;
- утвердження у свідомості громадян людинолюбної моралі, толерантності, віротерпимості.

Список використаної літератури:

1. Дей М.О., Ткач О.І. Політологія: у схемах, таблицях та визначеннях: Навчальний посібник.-К.: Ліра, 2014. – 172 с
2. Іванишин В. Л. Нація. Державність. Націоналізм: Монографія. — Львів: Світ, 2012. – 468 с.
3. Закон України Про національні менишини в Україні від 16.10.2012. –[Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
4. Конституція України. – К., 2018. – 45 с.
5. Політологія / Словник термінів і понять.– К.: Тандем, 2016. – 480 с.
6. Рудакевич О.М. Політологія. Лекції, семінари, самостійна робота: Навчальний посібник. Видання четверте, перероблене, доповнене О. М. Рудакевич. – Тернопіль: Астон, 2015.– 304 с.
7. Рудакевич, О. М. Національний принцип. Етнополітична концепція нації / О. М. Рудакевич. – Тернопіль: ТНЕУ, 2009. – 294 с.
8. Гончарук, Т. В. Ментально-філософські засади національного буття, їх детермінуючий вплив на суспільні процеси [Текст] / Т. В. Гончарук // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : монографія / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевич, М. І. Гурик [та ін.] ; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 44-71
9. Гончарук Т., Шумка М. Національно-культурна ідентичність як маркер модернізованого українського суспільства // Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Збірник наукових праць. Книга 6. – Л.: УБС НБУ, 2013. – 722с. – С. 391-399.
10. Гурик, М. І. Історична пам'ять народу у контексті актуальних завдань розбудови модерної української нації. / М. І. Гурик // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : монографія / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевич, М. І. Гурик [та ін.] ; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 90-113.
11. Гнасевич Н. В. Українська національна ідея: генеза та сучасний зміст / Н. В. Гнасевич // Світоглядні та соціокультурні засади формування української модерної нації: моногр. / авт.колектив : О. М. Рудакевич (керівник) та ін. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 256 с.